

Tájékoztató

46

L. Melt
Le: II/2. b. (10)

F e l j e g y z é s

az új színházi évad előkészítéséről.

A színházak vezetőit ma 3 fő kérdés foglalkoztatja:

1. Az elmúlt színházi év és az ünnepi hét darabjainak értékelése.
2. Az 1955/56-os évad műsorterve.
3. Az őszi szövetségi közgyűlés előkészítése és a szövetség szervezeti átalakítása, hatóképesebbé tétele.

I.

A színházi Hét.

A Színházi Hét a tavalyitól eltérően nemcsak a vidéki színházi hét volt, hanem a fővárosi színházaké is. A Major Tamás referátuma azonban éppen a feladat nagysága és a felmérendő terület szélessége miatt nagyon sok kérdéssel foglalkozott s így a legfőbb problémákat is csak érintette /pl. új magyar dráma kérdése, színház népnevelő feladata, a műsorpolitikánk gyengéi, a Népművelési Minisztérium nagyobb elvi segítségének szükségessége, stb./ Nem volt szerencsés, hogy a Színházi Hét s így Major záró referátuma a Színház és Filmművészeti Szövetség gyenge munkája következtében nem épülhetett a Szövetség vezetőségének komoly előkészítő munkájára. A referátum előkészítésében a Népművelési Minisztériumnak fontos szerepe volt és az utolsó pillanatig javítottatta Majorral. Darvas elvtárs záró felszólalásában Major beszédét mégis bírálta, holott lényegében együtt készítették. Major méltán keseredett el és azt mondotta: a minisztérium megsértette a játékszabályokat.

Major referátuma után a vita nem tudott kellőképpen kialakulni egy-egy fő kérdés körül, éppen a referátum szétaprozottsága és hivatalos jellege miatt. A vidéki színházak igazgatói, rendezői és színészei legalább évenként egyszer igénylik a szakma véleményét bemutatott darabjaikról s ez most felületesen történt. A fővárosi színházak ugyancsak többet szerettek volna hallani elért eredményeikről és hiányosságokról.

A konferencia nem volt színvonalatlan. Méhány hozzászóló /előkészítve/ javított a helyzeten. A Színházi Hét vitájának legjobb hozzászólói voltak: Gellért Endre, Apáthy Imre és a fiatalok közül Vámos László, Földes Gábor és Benedek Árpád.

A Színházi Hét eredményei közé tartozott a debreceni, szegedi, győri és bizonyos tekintetben a pécsi színház előadása. Fiatal rendezőink közül kiemelkedik Vámos László, debreceni és Ádám Ottó, szegedi főrendező. A miskolci és szolnoki színház tehetséges főrendező nélkül maradt az idei évadban és ez meg is látszott a színház munkájában.

A mostani Ünnepek Hét megmutatta, hogy a vidéki színházak munkájával sokkal többet kell törődni a Színház és Filmművészeti Szövetségnek, évközben kell elemezni munkájukat, esetleg vidéki elődöntőket kell tartani és csak a legjobb előadásokkal kell feljönni Budapestre. Megmutatta a vita azt is, hogy nem lehet -egy-egy színház munkáját csupán egy-két látott darab alapján mérlegre tenni. A vidéki színházigazgatók joggal vetették szemére Majornak, hogy nem ismerve a színházak fejlődését, nehézségeit mond ítéletet az együttesek munkájáról. Ha a szövetség több gondot fordított volna évközben egy-egy színház munkájának elemzésére vitájára, annak eredményeinek általánosítására, a Színházi Hét sokkal több pozitívummal zárult volna. Ezt kell a jövőben megtenni.

Összefoglalva megállapíthatjuk: A Színházi hét nagyon közepesen sikerült. A bemutatók számtalan műsorpolitikai, rendezői stb. problémát vetettek fel, a vita azonban nem tárta fel mélyen a problémákat, nem alakult ki színvonalas elvi vita, amely a kérdések megoldását jelentősen előbbre vitte volna. Kudarccal sem volt, siker sem volt.

II.

Műsorpolitikánk kérdése.

A tavalyi évadban 21 új magyar darab került színre. /1954-ben ugyancsak 21/ Ebből a 21 darabból 16 eredeti, 5 dramatizálás. Az eredeti darabokból tavaly 15 volt mai témájú, az idén azonban csak mindössze 8. Tavaly 3 új magyar darab foglalkozott a munkásosztály problémáival, az idén egy sem. Az idén aránytalanul megnőtt az értelmiségi tematikájú darabok száma. Tavaly két darab foglalkozott a parasztság életével, az idén egy. /Sásdi Sándornak a Horthy-korszakban játszódó "hold föld" c. drámája/ Tavaly két darab foglalkozott a békeharccal, az idei műsortervben ilyen darabot hiába keresünk. Az idén két történelmi darabot mutatunk be és három mese-játékot, ami tavaly nem szerepelt a műsörtervben.

Az idén viszont kedvezőbben alakultak a műfaj arányok. A tavalyi drámatermést zömben a vígjátékok alkották, a komolyabb dráma műfaját mindössze 4 darab képviselte. Idén megnőtt a komolyabb drámai konfliktusokra épült darabok száma: a négy felszabadulási darabon kívül a 2 történelmi mű /Órsi Ferenc pécsi író "Testvértüzek" c. és Kárpáti Gyula "Zrínyi" c. drámája/, valamint Sásdi drámája is ide sorolandó. Emelkedést mutat a bemutatók száma is. Tavaly az új magyar darabok bemutatóinak

száma 25 volt, az idén viszont 40. Figyelembe kell venni azt is, hogy 3-4 darab nem készült el egészen, de dolgoztak rajta és így azok áttólnak a jövő évadra.

Az új magyar drámák témáját, hőseit, konfliktusát elemezve megállapíthatjuk, hogy drámairóink ideológiai felkészültsége, eszmei tisztánlátása, sok kívánni valót hagy maga után. Ez az oka annak, hogy:

1. az értelmiségi témakör aránytalanul megnőtt. Ezen belül is főleg a polgári pszichologizálás erősödött meg. Még súlyosabb eltorzulás, hogy az értelmiség fejlődését nem az egész társadalom fejlődésébe ágyazva mutatják be az írók; a munkásosztály vezetőszerrepének, a munkásosztály értelmiségiekre gyakorolt hatásának megmutatása nélkül ábrázolják ezt a réteget.

2. Súlyos filozófiai, esztétikai tisztázatlanságot mutat, hogy a sematizmus ellen harcolva ismét a "kettős kötöttségű hős" került elő /pl. a Halász Péter: "Vihar után" c. művének hidrobantó- hidépitő főhőse, vagy Hubai: "István napja" c. drámájában Móré István alakja. De megtalálható ez a kettős kötöttség Sándor Kálmán darabjában és Illyés: "Dózsa"-jában is./

3. Új drámáink nem éreztették eléggé a párt, a Szovjetunió és népi demokratikus államunk erejét.

4. A drámai összeecsapás nem az új és a régi, a pozitív és a negatív erők között, az osztályellentétek talaján ment végbe, hanem vagy lélektani síkon, vagy képzelt ellenség ellen /pl. tanácselnök, párttitkár, állami funkcionárius, stb. ellen./

5. A túlzott értelmiség felé fordulást, némileg magyarázza az is, hogy íróink ezt a kört ismerik a legjobban, vivódása a saját vívódásuk. Bár teljesen ez sem magyarázza meg az értelmiségi téma tulburjánzását, mert pl. Szabó Pál, aki a parasztság jó ismerője, szintén értelmiségi témájú felszabadulási darabot írt.

Az elmúlt év műsortervét a közvetlenül politikai témák bizonyos háttérbe szorulása jellemezte. Jellemző erre, hogy a szovjet darabok közül is főleg a vígjátékokat, a könnyebb fajsúlyú, szórakoztató darabokat választották ki színházaink és kerülték a magasabb színvonalú eszmei tartalmú szovjet drámát. Pedig nem mindegy, hogy színházaink az "Idegen gyermeket", a "Bolondos vasárnap"-ot, a "Filmesillag"-ot, vagy a "Nászutazás"-t játsszák-e, vagy a minden évben hátróbb-tolódott "Ljubov Jarovája"-t, az "Optimista tragédiát", "Puskás ember"-t, "Hányódás éveit".

Az idén mindössze két népi demokratikus darab került bemutatásra, melyek közül az egyik klasszikus. Ugyanakkor a Színházi Főosztály állandóan felhívta a figyelmet fontos antifasiszta darabokra. A József

Attila perem-színházban, melyet a munkásosztály színházának szánt a Főosztály, egyáltalán nem olyan műsorpolitika folyik, mely valamennyire is tekintetbe venné azt a nézőközönsége valódi igényeit. Az "Aranyember", "Nem élhetek muzsikaszó nélkül" "Warrenné mestersége", "Kaviár", "Mária főhadnagy" stb. nem tükrözi, hogy a munkásosztály színházáról van szó. A táj-előadások sem feleltek meg a dolgozó parasztságunk érdeklődési körének és igényének /pl. az "Egy pohár víz" vidékre került le, holott Pesten sem lett volna szükség rá./

Az idei évadban sokszor találkoztunk az olcsó sikerekre való törekvéssel, a dolgozók igényeinek lebecsülésével, kispolgári igények nagymértékű kielégítésével. Ez az irányelv nem egy helyen régi operettek dömpingében, vagy a múltba forduló műsorpolitikában tükröződött. Egyes darabok bemutatása és engedélyezése körül a színházak és a Főosztály részéről is sok esetben mutatkozott liberalizmus.

Az 1955/56-os műsorterveket a Színházi főosztály összegyűjtötte a színházak igazgatóitól. Ezeket a terveket a Minisztérium a közeljövőben a Szövetséggel megvitatja és utána a Népművelési Minisztérium Kollégiuma elé kerül. Ez a műsorterv nyers formájában azt mutatja, hogy a színházak nem okultak eléggé az elmúlt Színházi évad hibáin és eredményein. A közönségsikert nem gondos előkészítő munkával és eszmeileg magasszínvonalu darabok bemutatásával akarják biztosítani színházaink, hanem a "Kötelező" szovjet darab mellett - sok helyen Molnár Ferenc, műveivel a "Mária főhadnaggal" vagy nevesebb íróink kisebb jelentőségű, csak szórakoztató jellegű darabjaival.

Az új műsorterven az látszik, hogy általában ötletszerűen, gyorsan készült, az évad végén kapkodták össze. A Népművelési Minisztériumnak el kell érnie, hogy a színházak legalább 3 évre előre tervezzenek, a színházak dramaturgjai és a Főosztály munkatársai a Szövetséggel együtt sokkal nagyobb gondot fordítsanak új szovjet és népi demokratikus darabok lefordítására, előadására.

III.

A Színház és Filmművészeti Szövetség előtt álló feladatok:

A Színházi Hét után a szövetségi közgyűlést nem lehetett megtartani, mert a szövetségi tagság jórészét nem lehetett összehozni. A részvételenység okai a következők:

1. A Szövetséget "séhivatalnak" tartják. A Szövetség Intéző Bizottsága az elmúlt években több kérdésben állást foglalt, de ezeket az állásfoglalásokat a Népművelési Minisztérium nem vette eléggé figyelembe. Az állami vezetés nem támaszkodott eléggé a Művészeti Szövetségre és igen sokszor a rendezők, színészek, igazgatók tudta és megkérdezése nélkül döntöttek színház-politikai, színház-szervezési kérdésekben.

2. A Szövetség a színházi alkotómunkával nem foglalkozott eleget, egy-egy színházi előadás eredményeit nem tudta kellőképpen megvitatni és általánosítani. A vezető színházak igazgatói és rendezői nem érezték a Szövetséget magukénak, nem tekintették olyan elvi fórumnak, amely munkájukat bírálhatta, eredményeiket elismerhette volna.

3. A Szövetség voltaképpen elnökség, aktiv főtitkár és pártaktiva nélkül nem tarthatta meg elvi irányító tekintélyét és ezért lecsuszott apró napi ügyeket intéző tehetetlen érdekvédelmi szerv színvonalára.

A Szövetség Nagyvezetősége elfogadta Both Bélát, mint a Szövetség függetlenített főtitkárát és a volt Intéző Bizottság a Nagyvezetőségből kiegészítette az Elnökséget. Az elnökségi MDP csoportja az elnökség kommunista tagjaiból megalakult. A javasolt titkárt azonban még nem lehetett megválasztani, mert Bozóki István nem tagja a régi Nagyvezetőségnek és az új vezetőséget csak a közgyűlés választhatja meg. Javasoljuk, hogy az MDP csoportot ideiglenesen Ladányi Ferenc vezesse.

Az új elnökség máris megvitatta a Szövetség feladatait és igen komoly ^{val} vitákhoz kezdett a Szövetség helyének, feladatának, az állami és a társadalmi szervekkel való kapcsolatának tisztázásához.

A Szövetség fő feladata:

1. A Színház és Filmművészeti Szövetség legfőbb feladata, az alkotómunka segítése: egyes darabok, egyes színészek, rendezők fejlődését elősegítse a színházi terület vezetőinek, művészeinek munkáját elemezze és a tapasztalatokat általánosítsa.

2. A Szövetség igen fontos feladata, hogy szakmai segítséget nyújtson a Népművelési Minisztérium Színházi Főosztályának a legfontosabb színházpolitikai, műsorpolitikai, átszervezési, stb. kérdésekben. A minisztérium munkája is jobbá válik, ha a Főosztály # fontos esetekben a művészek szövetségének véleményét kikéri, és tanácsait minden esetben megfontolás tárgyává teszi.

Hogy ennek a két legfontosabb feladatának eleget tudjon tenni a Szövetség, a Művészeti Dolgozók Szakszervezetének át kell adnia azokat a feladatokat, amelyek a szociális, lakáskérelmi, fizetés, stb. problémákra vonatkoznak.

A vita, a színházi terület s ajátosságait figyelembevéve, arra az eredményre jutott, hogy helyes, ha a művészeti tanácsokat a Szövetség szerveivé tesszük, tiszteletben tartva a színház igazgatók egyszemélyi felelősségét, döntési jogát. A Művészeti Bizottságok voltaképpen az alkotás segítői és a készülő darabok a rendezés, a színészi játék támogatói. A vidéki színjátszás kérdései is nagyobb helyet kapnának

a Szövetségben, ha a Művészeti Bizottságok tájékoztatnák az elnökséget munkájukról.

A Szövetségben belül célszerűnek látszik egy Vidéki Osztály felállítása, mely például lebonyolítaná a vendég-rendezéseket, vendég-játékokat, esetleg csere-játékokat /pl. a miskolci színház egy hétre feljönne a Réphadsereg Színházba játszani, a Réphadsereg Színház pedig egy hétre lemenne Miskolcra játszani./

Gellért Endre, Wádasdi Kálmán és többen mások is felvetették, hogy a Szövetségben évek óta az a négy-öt ember dolgozik, akinek ezer más munkája és beosztása is van. Szükséges, hogy a Szövetség alsóbb szerveibe /pl. szakosztályok/ az eddigieknél jobban vonjuk be a fiatal rendezőket, színészeket. A Szövetségben létre kell hozni a Színház és Filmművészeti Alapot, amely gondoskodna a színészek, rendezők jobb felkészüléséről, üdültetéséről, a vidéki vendégjátékok anyagi fedezéséről. Az alap költségvetését mindenekelőtt a "raknizások" és a könnyűműfajban való szereplések megadóztatásából kellene fedezni.

A Dramaturgiai Tanácsok munkáját sokkal határozottabbá kell tenni és segíteni kell az új magyar dráma kialakítását. Lényeges új vonása lesz ennek a munkának, hogy a Dramaturgiai Tanácsokat a miniszter-helyettes, vagy a főosztályvezető vezeti és meghallgatva a Dramaturgiai Tanács tagjainak véleményét, határozatot hoz a darab sorsára vonatkozóan. /Eddig meghallgatták a Dramaturgiai Tanács véleményét is az író, vagy a színházigazgató vagy elfogadta, vagy nem a javítási javaslatokat./

Külön problémát jelent a Színház és Filmművészeti Szövetségben a filmtagozat helye és szerepe. A filmszakemberek nem szívesen kapcsolódnak be a szövetségi munkába, arra hivatkoznak, a Filmgyárban meg van a Művészeti Bizottság a készülő filmeket menetközben megvitatják, nincs szükség^{ük} arra, hogy a legtöbbször a színházi kérdésekkel foglalkozó szövetségi üléseket, vitákat jelen legyenek. Ennek a problémának a megoldása külön gondot jelent.

A Szövetség MDP csoportjának megalakulása a filmeseket sokkal inkább bele kapcsolja az elnökségi munká**b**a, mert látják, hogy színház és filmterület közvetlen pártirányítása az MDP csoporton keresztül történik.

A Szövetség szaklapját a Színház és Filmművészetet jobban a Szövetség elnöksége alá kell rendelni és színvonalasabbá kell tenni.

A Képművelési Minisztérium és a Színház és Filmművészeti Szövetség nemcsak szervezeti kérdésekben, hanem művészetpolitikai kérdésekben is együtt tud dolgozni /ha megfelelő jogkör, hatáskör kialakul a Szövetségben is/. Így kevésbé lesz adminisztratív, sőt sok esetben bürokratikus jellegű az állami vezetés, kevesebb lesz a már kialakult színházi együttesek minden év végén oly nagyarányu mozgatása, megváltoztatása.

Jobb lesz a szellem az egész színház területén, ha a fontos esetekben a művészek szövetségének megkérdezése után dönt a minisztérium.

Az évadkelejen közgyűlést kívánunk összehívni. A közgyűlést a fenti feladatok alapján és a művészeti szövetségek autonómiájának nagyobb tereget engedve készítjük elő.

Budapest, 1955. július 6.

Aradi hírlap

ORSZÁGOS LEVÉLTÁR

AM